

Nyt/kotiin;

**11. Kuninkaan ja aatelin
valtatasapaino s. 98 – 102**

➤ Tehtävät 2-4

Tehtävä 1. Määrittele

a) holhoojahallitus

- **ylhäisaatelisista koostunut neuvosto, joka hoiti alaikäisen hallitsijan tehtäviä kunnes tämä saavutti täysikäisyyden**

b) reduktio

- **ylhäisaateliston suurten läänitysten peruuttaminen kruunulle vuonna 1680**

c) itsevaltius

- **hallitsemistapa, jossa valta on keskittynyt yhdelle henkilölle eikä hänen valtaansa rajoiteta mitenkään; Ruotsissa itsevaltiuden aika kesti 1680-luvulta vuoteen 1718**

Kustaa II Aadolf - Kristiina

- **Hallitsi valtaneuvoston ja valtiopäivien myötävaikutuksella.**
- **Ei suosinut ketään liikaa.**
- **Motivoi aateliset palvelemaan kuningasta, myönteinen ilmapiiri.**
- **Onnistui tehtävässään, mutta kuoli taistelukentällä.**

- **Nosti lähipiiriinsä nuoria aatelisia ja jopa aatelittomia suosikkejaan.**
- **Oli avokätinen jakaessaan aatelisarvoja ja laajoja läänityksiä.**
- **Oli epäsovinnainen ja omapäinen.**
- **Koki epäonnistuneensa valtakunnan johtamisessa ja luopui kruunusta**

Tehtävä 3. Miksi aatelisto sai lisää valtaa 1600-luvun kuluessa?

Suurvaltakaudella valtion rakentamisessa aatelisia tarvittiin!

1. Upseerit ja virkamiehet → armeija + rahat.

→ Aatelisia palkittiin monin tavoin, koska sekä sodan että hallinnon palvelukseen tarvittiin aatelisia.

2. Holhoojahallitukset.

Tehtävä 4. Miten **valtiopäivien asema muuttui suurvalta-aikana?**

- 1. Tärkein kokous.**
- 2. Kuningas ei voinut yksin tehdä päätöksiä.**
- 3. Kuningas tarvitsi valtiopäivien suostumuksen veroille ja sotaan.**
- 4. Valtiopäivät säännölliseksi** (ei riippuvainen kuninkaan kutsusta).
- 5. Kuningas joutui neuvottelemaan.**

Aatelin vallankasvu (1600-luvun alkupuolella)

- Miksi?

- Valtion rahan tarve sotien aikana → lahjoitukset ja ostorälssit

- Aateli rahoitti ja tuki kuningasta

Aatelin vallankasvu (1600-luvun alkupuolella)

- Miten?

- aateloiminen

- yksinoikeus virkoihin

- läänityksiä

- verovapaus

- vaurastuminen

- oikeus osallistua valtiopäiville

- osittainen tuomio-, hallinto- ja nimitysvalta

→ Vapaaherrat
ja kreivit

Kaarle X Kustaa(1654-1660)

- sodat Puolaa ja Tanskaa vastaan
- kaksivuotinen sota Venäjää vastaan
- neljännesreduktio
- käytännössä aatelisto maksoi veroina

Kaarle XI (1672-1697)

- suurreduktio: 80% aatelisten maista kruunulle
- aatelistosta virkamiehistöä
- talonpoikien asema valtiopäivillä paranee
- absolutismin aika

Kaarle XI 1660-1697

- **Valtaistuimelle 4-v.**
 - **sairas ja heikko**
- **Holhoojahallitus v. 1672 asti**
- **Toteutti reduktion!**
- **Itsevaltius**
 - **Valtaa ohi valtaneuvoston ja aatelin**
- **Virkoihin Kaarlen miehiä**
- **Osoittautui hyväksi kuninkaaksi**
- **Pelasti Ruotsin 1600-l lopussa**

ISO REDUKTIO

= suurvaltakauden lahjoitusmaiden palauttaminen valtiolle (1680, Kaarle XI)

- n. 80%

- Miksi?

- **Valtion rahan tarve valloitusotien loputtua rauhan aikana**

- Neljännesperuutus ei ollut onnistunut

- Sodan aikana ei haluttu aatelista suututtaa

- 1555–1679 124 vuotta sotia: pisin yhtäjaksoinen rauhankausi vajaat 9 vuotta!

Tehtävä 5. Miten Ruotsissa päädyttiin itsevaltiuteen 1600-luvun lopulla?

1. **Aateliston verovapaat alueet vähensivät kruunun verotuloja.**
 2. **Talonpoikien verotaakka kasvoi.**
 3. **Alempi aateli pelkäsi menettävänsä verovapauden.**
 4. **Aatelittomat ja alempi aateli vaativat reduktiota. KXI liittoutui näiden kanssa.**
 5. **Valtiopäivät luovutti KXI:lle lisää oikeuksia**
(lakien säätäminen ja uusien verojen määrääminen).
- **KXI onnistui taitavalla politiikallaan ajamaan itselleen itsevaltaiset oikeudet (valtiopäivät tarpeettomaksi) v. 1693.**